

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunstide osakond

Teatrikunsti õppekava

Mihkel Vendel

MINU ELU KUNSTIS

Praktiline lõputöö

Juhendaja: MA, Garmen Tabor

Kaitsmisele lubatud.....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
ELU ENNE TEATRIKOOLI	4
ELU ESIMESEL KOOLIAASTAL	6
ELU TEISEL KOOLISAASTAL	9
ELU KOLMANDAL KOOLIAASTAL	11
ELU NELJANDAL KOOLIAASTAL	13
LAVASTUSED TEATRITES	15
“Kapten Granti lapsed”	15
“Hiired on Hiired”	16
“Maailma parim küla	17
“Vaata Madlike, lund sajab!”	18
“Thijl Ulenspiegel”	19
“Lärmisepa tänava Lota”	20
“Lugu valgest varesest”	21
“Timm Thaler ehk müüdud naer”	22
KOKKUVÕTE	23
SUMMARY	24
LIHTLITSENTS	25

SISSEJUHATUS

Käesolevas töös kirjutan neljast läbitud kooliaastast Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias. Eesmärgiks on analüüsida ning mõtestada lahti olulisemaid olukordi ning mõtteid neil aastatel. Püüan leida seletusi oma tegevustele ja tunnetele ning neid pisut lahti seletada.

Ülesehituslikult lähen kronoloogiliselt aastate kaupa, alustades koolieelsest perioodist, võttes läbi kõik neli aastat ning lõpetades tähtsamate lavastustega.

ELU ENNE TEATRIKOOLI

Miks teater? Kust tekkis idee minna teatrikooli? Esimesed tutvused teatriga toimusid algklassides mängides kaasa paaris rahvateatri tükis, kuhu kutsuti mind peamiselt heleda lauluhääle, mitte näitlemisoskuste tõttu. Seda võiksingi vast pidada teatripisiku mitteteadlikuks sisenemiseks minu meeltesse. Miks mitteteadlikuks, sest edasine otsene ja pidev side katkes. Tähelepanu kaldus meelistegevusele laulmisele, milles tundsin end turvalise ja kodusena. Teater minus elas aga omasoodu edasi. Pidevad esinemised kooliüritustel vormisid minust noormehe, kellel lihtsalt oli vaja koguaeg tähelepanu keskpunktis olla. Muutusin täielikuks egomaniakiks, kes nautis oma tegemisi ning nautis veel rohkem kui teised teda nautisid. Tuleb tõdeda, et selline suhtumine ei viinud mind siiski kuigi kaugemale. Tekkinud oli vaid tugev ja väljapaistev tapeet, mille alune liimikiht oli aga väga õhuke. See kujutas endast kehva lugemust ja vähe teadmisi. Siinkohal tuleb meelde Katri Aaslav-Tepandi öeldu: “ Issand kui vähe te teate!” . Seda oleksingi tahtnud tol ajahetkel endale öelda, et jalad taas maapinnale oleks kinnitunud. Asjalood muutusid gümnaasiumisse astumisega, kus oma edevuse väljendamiseks saatis emakeele õpetaja mind etelmiskonkursile, mis pani minus selle aastate eest leitud seemne idanema. Hakkasin taas kasvatama endas tahet teistele midagi öelda, midagi millest mina mõtlen, kuidas mina mõtlen. Erilist indu tekitasid vabariiklikud konkursid, kus kohtasin mõttekaaslast kaugemalt kui oma naabertalust. Olgu siinkohal ära öeldud, et neil konkursitel kohtasin ka mõnd mõttekaaslast, kes tänini on minuga samas paadis ehk paari tänast kursusekaaslast. Need inimesed, keda ma seal kohtasin andsid mulle ainult tõestust sellest, et olen leidnud endale teema, millest reaaselt huvitun. Mõte teatrikoolist oli muutunud kinnisideeks, mille järelalusena olin langetanud otsuse minna sisseastumiseksamitele. Mäletan selgesti, kuidas kaalusin eneses palju kordi minemist ja mitte minemist, sest teadupärast puudus mul mõnes mõttes otsene kokkupuude teatriga. Jah, ma olin viibinud laval küll palju kordi, aga täitnud seal muid funktsioone peale näitlemise. Seega tundsin end pisut puhta lehena, kes oli tol hetkel väga haavatav. Tekkinud oli kujutlus, mis on teater ja kuidas see toimida võiks, kuid andsin endale selgesti aru, et reaalsus on midagi muud. Katsetele jõudnuna sain aru, et siit algabki seiklus ning mina olen seda valmis kaasa tegema.

Tagantjärele mõeldes muutsid need mõned päevad Viljandis mu elu totaalselt. Päev-päevalt erinevates voorudes osaledes mängisin enda mõtetes nagu mingit mängu, kus on väljalangejaid ja järgmisele tasemele tõusjaid. Nii püüdsin anda endast igal hetkel maksimumi, et järgmist taset saavutada. Eriti oluliseks päevaks minu elus kujunes 14. juuli 2013, mil olin jõudnud niiöelda katsete viimasele tasemele ehk vestlusele, kus uksetaga oodates hakkas sisetunne aimama halba. Väljavalituid jäi ustetaga aina vähemaks ning tõenäosus saada ihaldatud trofee hakkas kustuma. Selgesti meenuvad komisjoni pilgud, kui astusin uksest sisse ning mõistsin sekundimurdosa jooksul, et 1.septembriks mul bussipiletit Viljandisse pole tarvis vaadata. See tunne oli miski, mis ei unune iial, tunne kui sulle öeldakse ei. Reaalsuse suur käsi lõi näkku kõrvakiilu ning andis märku, et on vaja üles ärgata oma unelmaist ning tegutsema hakata, et minust üldse midagi saaks. Veel tähtsamaks märgiks oma elus pean 15. juulit 2013, sest see oli päev, kui sain teate, et olen siiski oodatud kaasvõitlejatega läbima tormilist nelja aastat. Tol hetkel oli see muidugi uskumatu ning sõnu selleks ei jätkunud. Mõistsin, et mulle on antud palju krediiti ning pean tõestama, et väärin selle saamist. Olelusvõitlus ellujäämise nimel oligi äkitselt alanud, kuid hoopis teisiti ning teisest kohast, kus ma seda peale 14. juulit oleks arvanud.

ELU ESIMESEL KOOLIAASTAL

Ebareaalsus oli saanud reaalsuseks ning pilet Viljandisse oli ostetud. Esimesed sammud koolisuunas olid tehtud ja ärevus hinges oli tõusnud haripunkti, sest teadmatus oli vist ainus tunne mida mäletan. Samas mäletan, et see tunne oli nagu narkootikum, positiivne narkootikum, mis tekitas üha enam sõltuvust. Kooli minnes polnud kunagi midagi selge just sellesmõttes, mis laval toimuma hakkab, sest igapäevaselt uued ülesanded, uued väljakutsed tekitasid konsentratsiooni aste, millist polnud kunagi varem tajunud. Sõna konsentratsioon võiks olla esimeseks märksõnaks, mida pean oluliseks näitleja elukutse juures. Kohalolu igas hetkes, igapäev, iga tund tekitab suurepärase kandepinna selleks, et laval hakkaks juhtuma palju imelist.

Järgnevad kuud täis palju lugemist hakkasid paksendama seda liimikihti tapeedi all, mis varasemalt nii õhuke oli. Huvi teada saada oli stiimuliks, mis viis lugemiseni. Kuid lugemine esimesel kursusel oli pigem faktidega tutvumine kui nende mõistmine, sest varasema kogemuse puudumisel oli väga raske enda jaoks lahti seletada mõisteid, millest sul varem aimu polnudki. Raamatutele tuli lisaks muusika ja kunst, mis olid huviorbiidis varemgi, kuid lähenemine neile oli uudne. Samuti oli uudne mõiste minu jaoks etüüdid, mida esimesel aastal tuli teha rohkem kui veel. Seega polnudki muud kui mõelda, mida teha, kuidas teha ja miks teha. Loogilisena näivad esmased mõtted said kohe ära tehtud ning uskusin, et lihtsuses peitub võlu. Mõnes mõttes peituski, ainult minu lihtsus tundus igav ning sellele mingit kindlat seletust leida oli raske. Tänu sellistele mõtetele hakkasin aina enam püüdma midagi teha, kuid püüdmine oli etteteada luhtunud katse. Seega ei leidnud kuidagi selgust oma tegemistest ning tundus, et tegelen lihtsalt mulle antud krediidi raiskamisega. Aga nagu ühe etüüdi tagasisidest loen, et fookus peab paigas olema, nii sättisin oma fookuse pigem tegelemisele, mitte peas ülemõtlemisele. Tagantjärele vaadates tundub, et jäin siiski oma fookuse sättimisega pealiskaudseks ning süvenesin liialt välimisele selle asemel, et tegeleda sisuga. Mõistan, et isikupära neis etüüdides puudus ning seetõttu pigem pelgasin lavale minna ja neid teistele näidata. Etüüde tehes oli meil palutud, mitte karta eksida, aga mina just seda tegin ning tänu hirmule ei saanudki midagi tekkida, ma ise ei

lasknud seda teha. Teiseks oluliseks komponendiks meie töös sai lavakõne, mis kõitis mind rohkem kui etüüdid, sest antud ülesanne sarnanes oma olemuselt etlemisele ning selles tundsin ennast kodusemalt, mille tõttu arusaamatuse pinge oli väiksem. Olin enda jaoks selgeks teinud selle, et pean teksti võimalikult ruttu selgeks saama, et suurte sammudega edasi minna teksti andmise osas. Teistest erialalistest tegevustest said kiirelt omaseks laulmine ja igasugune liikumine, sest need teemad olid mind saatnud terve elu jooksul ning tundsin, et suudan nende tegevustega kuidagi kompenseerida etüüdides ebaõnnestumist. Kompensatsioon toimus vaid minu enda, mitte teiste jaoks. Sain aru, et eesmärk oleks terviklikult olla täpsel arusaamal, kuid füüsiliselt selle teostus mul peas puudus.

Tähtsat rolli minu arengus mängisid Tallinnas veedetud kuud, kus kohtusime oma ala ekspertidega. Eriliselt arendavaks minu jaoks kujunes koostöö Peterburist pärineva õppejõu Aleksandr Staviskiga, kelle ülesanded olid peamiselt suunatud mängu leidmisele oma tegevustes. Harjutused, mis arendasid kujutluspilti sobitusid suurepäraselt käimaosoleva kursuse teemaga ning läbi nende püüdsin selgusele jõuda etüüdide osas, mis ootasid oma lahendust. Mängudes tekkisid lahendused iseenesest ja vale arusaamine oli välistatud. Kõik oli õige, tuli vaid uskuda mida sa teed, sest siis uskusid ka teised. Vene õppejõu tegemistest on selgelt meeles üks konkreetne sõna- täpsus. See, millise konsentratsiooni astmega ta ülesandeid lahendas oli minu jaoks ime kuna polnud kunagi midagi sellist kohanud. Lisaks täpsusele pidas ta oluliseks distsipliini, mida peeti oluliseks ka Viljandis, sest selle puudusel tekib pahatihti kaos. Distsipliin on minu jaoks rolli mänginud kogu elu, seega võiksin öelda, et see on mulle lausa emapiimaga kaasa antud, seega ootasin seda ka kõigilt teistelt, keda see puudutas.

Neid vahendeid kasutades olin jõudnud teatrikooli esimeste erialaeksamiteni, mida meenutan siiani veel hirmuga nahavahel, sest mulle tundus, et mul pole oma tegemistega midagi öelda ning vastus küsimustele näis puuduvat. Kasutasin mulle pakutud vahendeid, kuid nendes puudus kooskõla, mis oleks mingit tulemust andnud. Mind valitses ebakindlus kõiges tegemistest, sest püüd kellelegi meeldida oli saanud olulisemaks, kui püüd iseendale meeldida ja aru saada. Tegutsesin oma mõtteid tegevusele suunamata, lihtsalt tegin. Seega eirasin kõige olulisemat aspekti näitleja elukutse juures, et lavale ei minda kunagi midagi lihtsalt tegema. Mäletan seda ebaõnnestumise tunnet peale eksameid, kui pähe tuli teatrikoolis viibitud aja jooksul esimest korda idee, et võibolla see koht pole siiski minu jaoks. Komisjoni tagasiside aus ja otsekohene. Meenub konkreetne lause: “Nägime laval ilusat, kuid mitte huvitavat noormeest.” Tundus nagu kogu eelnev töö on vettvedama läinud ning sellest ilusa poisi taagast on keeruline, kui mitte

võimatu välja tulla. Otsustasin siiski jõupingutustega jätkata, sest alla andmine näis olevat kergema vastupanu teed minemisena.

Teisel semestril olid kohanemiskeskused seljataha jäetud ning mõned mõistedki juba selgemad, tänu millele oli lihtsam sammu edasi teha. Suurimaks komistuskiviks tunduski mulle olevat üksi laval viibimine, sest grupis olla ja seal ideid pilduda oli lihtsam, kui olla tihedas dialoogis oma sisemaailmaga. Tundsin, et olen meeskonnamängija ja komistades on abikäsi alati olemas. Saanuna lähedasemaks oma kursusekaaslastega mõistsin, et nemad on samas olukorras ning mõistavad kõige paremini, kui jalgealune hõredaks hakkab minema. Semestri suursündmuseks sai vast teksti saabumine meie tegemistesse. Katkendite mängimine tekstiga, andis juurde uue ülesande leida üles teksti tuum ehk alltekst. Oluliseks sai tekstiga töö, selle mõistmine ja mänguvõtmete leidmine tegevuse kaudu. Ülesanne näis olevat jõukohane ning lahendused hakkasid samuti ise ilmuma. Märksõnaks sai partneritega mängimine, nendega kontakti leidmine, mis aitaks stseenidesse elu tuua. Muidugi tekkis konflikte lahenduste osas, sest nägemusi stseenidest ongi erinevaid ning valik tehakse ikka sinna suunas, mida on kasulikum mängida. Lõpuks sai leitud ühised eesmärgid ning stseenid kujunesid täpselt selliseks nagu meie need kujundanud olime. Mäletan, et tulemusega olin üldiselt rahul ning mõistsin, et siit on võimalik ainult edasi minna ning mõtteid loobumisest olid täielikult kadunud. Töö tekstiga stseenides andis tõe ka arenguks lavakõnes, mis päädis otsese arusaamaga oma tegevustes. Selgus, mida ma öelda tahan ja kuidas ma seda teha tahan oli tekkinud. Samuti teksti valikud olid teadlikumad ning teemad, millest rääkisin olid mulle omasemad ning olulised.

Esimese aasta võiks kokkuvõtta sõnadega palju uut ja huvitavat, millega peale hakata veel paljut ei osanud, kuid tahe selleks oli tekitatud. Samuti oli mõistmine, et õppida on veel palju ning teatud hasart sellest osas oli tekitatud.

ELU TEISEL KOOLISAASTAL

Murrangute aasta minu koolielus igas mõttes, sest suvega olin võtnud enese jaoks vastu palju otsuseid. Näiteks loobunud ideest, et ma ei oska midagi ning ma kõlban vaid lavale toredasti naeratama. Teatsin kindlalt, et sellel aastal tahan näidata, et pole ainult näolapi pärast siin, kus ma olen, vaid minus peitub sisu. Tekkis kinnisidee otsida igale oma tegevusele põhjendust, et aru saada, miks laval midagi juhtub ja mida ma saaksin enda poolt anda, et stseenile tekiks isikupära.

Peamiseks ülesandeks oli tegelemine maailmaklassika hulka kuuluva teosega “Kajakas”. Esmalt toimus pikk analüüsimiseprotsess, kus süvitsi minnes võtsime läbi kõik dialoogid ja tegelased, kes antud näidendis figureerivad. Selline süvitsi asjakallale minek kasvatas tugeva vundamendi stseeni loomiseks, sest stseeni valima hakates oli iga tegelase kohta olev informatsiooni maht niivõrd suur, et järgmisi samme astuda näis lihtne. Tundsin kuidas pärast lavapartnerite valikut hakkas osadega neist tekkima see imeline sünergia, mis ise suunas sind tegelaskuju juurde. Tekkis midagi vapustavat-tunne, kui näitlejad mõistavad teineteist ja töötavad laval ühise eesmärgi nimel. Kahjuks see igakord, iga stseeni juures ei toiminud ning need hetked ei olnud küll meeldivad, kuid kahjuks meelde jäävad. Seejuures andsin endale mõista, et kui poleks ebaõnnestumisi oleks raskem ka mõista naudigut sellest, kui miski suurepäraselt õnnestub. Selle aasta õnnestumiste hulka võiksin pidada ka lavakõne, sest hääletreeningu esimesed tundemärgid olid tajuda. Hääli oli läinud avatumaks ning diktsioongi oli saavutanud rahuldava taseme. Vaadates videost järele, kuidas see mul õnnestus, siis usun, et tolle hetke kohta jäin endaga rahule. Teksti sisu oli arusaadav ning sõnade lõpudki võrreldes esimese kursusega olid kuulda. Sisulise poole pealt oli kindlasti selgem loo tuum ning esituslaadki oli läbimõeldum, kui varasematel kordadel. Kursuse raames tekkinud lavastustegi tundsin ennast kindlamana, mis väljendus julgetes pakkumistes lavastajaile. Tundsin ennast olulise ja valjaliku osana. Eritiselt meenub Helena Kesoneni lavastus pealkirjaga “Magav”, kus peamise lavapartneri Martin Tikuga tekkis see hea kontakt, millest eelnevalt rääkisin. Martin mõistis mind ja mina teda ning materjal andis võimaluse lustimiseks, mida me ei jätnud kasutamata. Niiöelda peale esimest etendust selle

lavastusega mõistsin, et seda tunnet peab hoidma ja just selline peaks minu ideaalides välja nägema perfektne partnerlus. Muidugi ei saa mainimata jätta materjali ennast, sest autor oli teinud kõik selleks, et näitlejail oleks mänguruumi. Sellele järgnenud perioodil hakkasin huvituma ka rohkem dramaturgiast ning lugema erinevaid näidendeid, et leida midagi taolist, mis kõnetab ja paneb huvituma. Sel perioodil oli tekkinud see miski, mis näitlejale tundub nii omane, otsene huvi elu vastu, kuidas asjad toimivad ning mida mina saaksin teha oma tööga, et need veel paremini ja huvitavamalt toimiksid.

Teise kooliaasta üheks oluliseks aspektiks peaksin kohtumist Vladimir Granoviga, kes suutis pakkuda meile võimaluse oma kõigist hirmudest vabaneda. Õppisin, et tuleb teha, mitte karta seda, et kui tegema hakkab siis võib midagi juhtuda. Tema pani mind mõistma, et mitte tehes ei juhtugi kunagi midagi ning võidki ootama jääda, et midagi juhtuks. Vastupidiselt võib juhtuda imesid ning endalegi aruandmata võid liigutada mägesid. Tuleb lihtsalt uskuda endasse ning lasta asjadel juhtuda. Seda õppisin temalt filosoofilise poole pealt, kuid areng toimus ka füüsis. Esile tulid uued oskused, millest polnud teadlik ning keha kontrollimine igas mõistes, mis võiks olla järgmine märksõna on laval taaskord oluline lüli. Sain aru, et üles tuleb leida tasakaal, kese, mis hoiaks kindlana kahejalaga maapeal. Mäletan selgelt sõnu, mida ütles Kalju teise aasta lõppedes andes kõigile tagasisidet: “ Varem olid sa lagunend pelmeen, nüüd aga juba kõva makaron”. Need olid sõnad, mis andsid selget tunnustust sellest, et töö ei ole mööda külge maha jooksnud.

Teine kooliaasta oli kokkuvõtvalt lihvimise aasta, kus esimesel aastal saadud oskused hakkasid rakenduma reaalsesse praktikasse ning ilmutasid endast arengumärke. Minu jaoks oli see eneseavastamise aasta ning oluliselt laienes ka silmaring. Olin palju rohkem süvenenud ning suutsin paremini keskenduda ja kohaneda olukordades, kus asi näis ummuksisse jooksvat. Vundamendi tardumise ja lihvimise aasta. Tugeva maja eeltööde lõpp.

ELU KOLMANDAL KOOLIAASTAL

Vundamenti oli juba laotud ning otsesed erialased õpingud olid lõppenud. Nüüd polnud muud valikut, kui õppima hakata erialast tööd tehes seega võis jätta hüvasti igasuguse erialatunniga ja töö langes pigem individuaalsele nokitsemisele. Lugemine oli selle aasta märksõna, sest aega selleks oli piisavalt ning huvi samuti. Soov leida endale midagi, mis kõnetaks oli oluline, sest see tundus olevat ainus väljapääs tühjuse tunde peletamiseks. Niisiis tekkis paari kursusekaaslasega idee teha ise lavastus ning selle kallal ühiselt nokitseda. Välja sai otsitud isegi materjal, mida teha ning lugemisproovidki ja kergemat sorti analüüsiki tehtud, kuid proovideni asi siiski ei jõudnud. Muude tegemised tulid lihtsalt ette ja nii see mõte maha maeti.

Suurimaks komistuskiviks tollel aastal sai monolavastuse ülesanne, mis kummitas ja painas mind selle ülesande teadasaamise hetkest kuni tähtajani, mil seda esitama pidin. Esmalt meenusid kohe hetked esimesest kursusest, kus pidin üksinda etüüde tegema, mis mul ebaõnnestusid. Kasvatasin ise seda hirmu eneses niikaugemale, et materjali valikul sattusin ummuksisse kuna teemad, mis mind huvitasid olid kirjutatud proosavormis ja teadsin, et mingit erilist dramaturgi ma endas ei näe. Tutvused selles valdkonnas puudusid ning julgus kellegi käest küsida puudus. Seega olin üksinda oma murega, kuid väljaspoole jätsin mulje, et kõik on korras. Lükkasin nagu ikka probleemi viimasele hetkele ja lõpliku tulemina pidin siiski ise miskit kokku kirjutama, et rääkida vähegi ennast puudutavast temast. Sain aru, et üksinda midagi luua on äärmiselt raske. Veel enam mõistsin, et luua lavastust ihuüksi on võimatu, sest keegi peab peegeldama vastu, mida ta näeb ja millest ta aru saab ja millest mitte, sest vastasel juhul võib lihtsalt hulluks minna. See oli pidev dialoog enda keha ja tunnetega, mis mingil hetkel viis selleni, et tekkisid unetud ööd, mil nägin kuidas kõik ebaõnnestub ning sellest olukorrast pole mingil juhul võimalik välja tulla. Proovid olid üksildased ning lühikesed, sest ei suutnud ennast kaua seestpoolt süüa. Otsisin asendustegevusi muusika kuulamise ja sporditegemise näol, mis aitaks kuidagi sellest august välja tulla. See oli kooliperioodi jooksul teine kord, kus mõtlesin, et mina sellega hakkama ei saa ja ei tahagi saada, sest mina pole selleks loodud. Olin valmis selle

nimel isegi loobuma jätkamast õpinguid. Siiani olen mõelnud hirmuga, et jumala eest ei peaks elus enam ühtegi monolavastust tegema. Kui tuua siia juurde Granovi aspekt, siis usun, et tema mõtteviis oli vast see, mis mind aitas kokku võtta ja teiste ette siiski midagi näitamisele tuua. Mäletan, et kui niiöelda ettenäitamine, sest etenduseks ei julgeks ma seda nimetada, oli lõppenud tundsin häbi ja piinlikust oma kursusekaaslaste ees. Mõnes mõttes tundsin, et olen neid kuidagi moodi alt vedanud, sest ei saa hakkama ülesandega, mis tegelikkuses pole nii keeruline. Peale seda protsessi mõistsin, et elus ongi vist kõige raskem võistelda iseenda ja oma mõtetega, mis sind meeletult painavad. Tagasisideski mõistsin, et erilise üllitisega ma hakkama pole just saanud, kuid tegemise kaudu õppisin palju iseennast tundma ning näitasin teistelegi oma nõrkusi, mida varem polnud nii avalikult teinud. Tundsin end pisut alasti ning soov põgeneda sellest keskkonnast oli suur. Pole vist siiani sellest osaliselt üle saanud, sest vahepealse ajaga olen näinud nii häid monolavastusi, mis panevad kibelega ise ka midagi luua, aga eelneva töö taak on veel liiga suur, et kohe millegi uuega alustada. Olen siiski kindel, et ühel päeval ma oma hirmule vastu vaatan.

ELU NELJANDAL KOOLIAASTAL

Otsuste ja valikute aasta. Endale ootamatult tuli kooliaasta alguses võtta vastu otsus, kas võtan vastu pakkumise minna uuest aastast tööle kutseliseks näitlejaks NUKU teatrisse. Olin muidugi meelitatud, et mulle selline pakkumine tehti, kuid kaalusin, kas olen selleks valmis ning mõtlesin, mida mul neile pakkuda on. Eelnev kokkupuude nukukunstiga oli kooli kaudu olemas ning minupoolne huvi samuti, kuid millist funktsiooni ma seal täitma hakkam oli minu jaoks veel selgusetu. Seetõttu võtsin endale aega mõtisklemiseks, mille tulemusena tegin otsuse siiski minna, sest mulle oli pakutud konkreetset väljundit inimestele midagi öelda, midagi millest mina hoolin. Ja inimesed, kellega olin seal teatris varasemalt kokkupuutunud tundusid huvitatud olevat samades teemades nagu minagi, seega riskid olin enda jaoks maandanud. Tagantjärele otsust hinnates olen siiralt õnnelik, sest olen alati oma südame häält kuulanud ning seegi kord ei pidanud temas pettuma.

Miks valikute aasta, sest tarvis oli teha veel ära minu jaoks vist keerulisim kirjalik töö ülikooli raames. Seminaritöö, mille õiget teemat leida näis võimatu missioon. Siinkohal tooksin taaskord paralleeli monolavastusega, kus teemad, millest huvitusin olid kas ära tehtud või puudus piisav materjal antud töö kirjutamiseks. Piinasin ennast viimaste hetketeni otsides pikalt teemat, kuid valiku langetades mõistsin, et olen seal tagasi, kus kunagi alustasin. Muusika on ikka ja jälle see teema, mis on mind köitnud ning saadab mind vast terve elu. Nagu öeldakse tagasi juurte juurde, sest muusikast ja selle esitamisest laval olin jõudnud teatrini ja nüüd otsapidi teatrist muusika esitamiseni laval tagasi. Koduse teema juures suutsin laveerida ning välja noppida sealt vaid olulise ning leida uusi nüansse. Selle töö suurimaks võiduks oligi vist oma töösse uute nõksude leidmine. Minu jaoks sai muusikateater täiesti uue mõiste ja avastasin kui palju sisaldab muusika teatrit.

Kolmas oluline teema sellel aastal on olnud üksinda tegemine, just selles mõttes, et kedagi kursuselt pole kõrval, kes hoiaks kätt sel hetkel kui raske on või kõik ei õnnestu. Kõige õpetlikum ongi see hetk, et üksi jäädes oledki sina oma iga rolli advokaat ning pead kaitsema teda igal võimalikul hetkel, et oma olulisust tõestada. Vahet ei ole, milliseid otsuseid võtab vastu lavastaja, sina pead enda rolli lõpuni välja kaitsma. Aina enam mõistan, et see hirm üksinda tegemise ees kaob, sest üksinda tegemine ongi minu tulevik. Näitleja elukutse nagu räägitakse on tõesti väga üksiku inimese elukutse, sest pidev võitlus oma sisemaailmaga on paratamatus ning selle lahti seletamine ei olegi omaette eesmärk. Tuleb lihtsalt harjuda enesega üksi olema, sest kuigi meid ümbritsevad kohati suured rahvahordid oleme me hinges üskinda ning seda ei suuda muuta miski.

LAVASTUSED TEATRITES

“Kapten Granti lapsed”

Olen siiralt õnnelik, et meil tekkis võimalus esimese kursuse järgsel suvel osaleda Nukuteatri suures suvelavastuses “Kapten Granti lapsed”. Nimetaksin selle protsessi tutvumiseks teatriga, sest kõik mis seal toimuma hakkas oli minu jaoks uudne. Elu esimene tõeline lugemisproov, esimesed liikumisproovid, esimesed lavaproovid. Prooviperiood läks lenneldes, sest tegemist lavastuses oli küllaga. Meie kursuse osaks oli mängida kaasa massisteenides, kus olime tihtipeale abiks atmosfääri loomisel. See oli üks suur vaatlus, kus jälgida kuidas toimib see võimas masinavärk, kuidas töötavad näitlejad, lavastaja ja kogu tehniline personal. Olin lummatud, kui nägin kõigi asjaosaliste huvi selle vastu, et esietendusel juhtuks teatriime ning publik saaks elamuse.

Minu tegelaste plejaad oli lai, madrustest aborigeenideni ja aborigeenidest Argentiina sõdurini. Seega oli võimalus endast loom välja lasta ning lavastaja seatud piiride vahemikus lustima hakata. Meeldejäavamaks osaks olid minu jaoks tantsunumbrid, kus iga uus number erines teisest kardinaalselt nii rütmiliselt kui sisulise poole pealt. Eredalt meenub nende loomiseprotsess, mis kujunes õpetlikuks. Lavastuse koreograafia lõi Reanate Keerd, kelle töömeetodiks oli ühisloome, mille kaudu lõpliku versiooni kujundama hakata. Varasem kogemus sellegi osas puudus, oli vaid ettekujutus sellest, et koreograaf tuleb proovi ja õpetab meile kombinatsioonid selgeks ning siis lisame need lavastusse, kuid reaalsus oli siin teine. Lõime ise nullist, pakkusime omapoolseid lahendeid ning kompisime nii enda kui üksteise piire.

Usun, et paremat praktikat oma esimese aasta tegemiste lahtimõtestamiseks oli raske leida. Saime mängida suurel hulgal etendusi, mille sees toimus omakorda teatav areng. Mõistsin, et olen kohas, kus mulle meeldib olla ja teen seda, mida mulle meeldib teha. Siit oli ainus võimalus pikkade sammudega edasi astuda, et järgmisel korral täita lavastuse kontekstis juba olulisemat rolli.

“Hiired on Hiired”

Antud lavastust võiks nimetada meie kursuse esimeseks diplomilavastuseks, kus Ugala teatri suure lava vallutas kogu meie kursus. Sügisel saime teada, et Oleg Titovil tekkis plaan meiega lavastada Liis Aedma dramatiseeritud jõululugu “Hiired on hiired”. Esimeses lugemisproovis mõistsin, et mulle on kätte sattunud peaosas, millest salaja olin alati unistanud. Tunne oli võimas olla loo keskmes ja tähelepanu keskpunktis, kuid sellega kaasnevast tööst polnud mul aimugi.

Tegemist oli klassikalise armulooga, kus mõlemad pooled soovisid, kuid perekondade erimeelsuste põhjustel polnud see võimalik. Minu tegelane nimega Oskar püüdis oma julgusega tõestada hiiretüdruk Liinele oma sümpaatiat ning näidata, et tema on valmis ühise sõpruse nimel selle sammu astuma ning eirama süsteemi. Nagu taolistes lugudes ikka oli tegu ebaõnnestunud katsega, mille tulemusena langeti lõksu, kust väljapääs leiti tänu konsensusele jõudmise teel ning erimeelsused perekondade vahel unustati.

Oluline õppimise periood minu elus, lavastus mille käigus püüdsin rakendada seni õpitut ning jõuda uuele tasemele. Rakendamine tomis ning sisemine kasvamine oli tagatud. Proovid Olegiga olid samas nii arendavad ja õpetlikud korraga, et midagi negatiivset mäletada oleks patt. Mäletan, et lavastuse jooksul tundsin esimest korda, et ei tegele näitamisega vaid näitlemisega. Esile kerkisid muidugi ka probleemid, millest polnud mul aimugi. Näiteks laulmise osas olin jõudnud ummuksisse, sest oskasin laulda küll puhtaid noote, kuid loo jutustamisest olin kahjuks veel kaugel. Lauluõpetaja Peeter Konovalov suutis teha minuga imet ning panna mõistma, et laval peab tekkima hetk, kus mõtled, et ei saa mitte vaiki olla. Laulukeelde ümbertõlgituna, miks ma laulma hakkan? Selle mõistmisel tekkisid laulmisesse uued värvid ja esituslaadki muutus märgatavalt.

Ahmisin, mida mulle pakuti, sest tundsin kõigi asjaosaliste soovi oma teadmisi edastada, et mul oleks tulevikus kergem. Otsest pingelist perioodi ei tekkinud, sest olin seadnud endale eesmärgiks olla niivõrd kohal, kui võimalik ning tänu sellele ettevõtmine ka õnnestus, vähemalt minu jaoks.

“Maailma parim küla”

Lavastus, mis oma olemuselt tundus tulevat midagi täiesti teistsugust, sest üksnes materjal andis lootust millekski teistsuguseks. Kaasaaegne materjal, mis kulges läbi 50 aasta jättis palju mänguvõimalusi kõigile.

Mis mind selle lavastuse juures köitis oli tema mitmekesisus, mis väljendus otseülekandena toimivas nukumängus läbi videoekraani, muusikalinumbrite ja kohati groteskse mängustiili kaudu. Erilist tähelepanu sai muidugi nukumängu loomine, sest varasem kokkupuude nukkudega oli olemas, kuid nende elluäratamine veel võõras. Raskemaks tegi olukorra seegi, et nukkude suurused ja kujud pidime kambakesi välja mõtlema, mis määras meie kanda ka vastutuse. Vastutama pidin hakkama ka oma sõnade eest, mida laval ütlen, sest kõigele eelnevale lisaks oli mulle määratud väiksem sõnaline roll, mis päädis ühe stseeniga. Steen ise oli küllaltki ladus ja lustlik, kuid sinna mäng leida ning see elama panna oma paras katsumus. Esimest korda oli mind mõnes mõttes tõugatud külma vette, sest pidin stseenis töötama kutseliste näitlejatega, kelle jaoks tundus kõik väga lihtne ja loogiline olevat, kuid minus eneses oli suur segadus. Raske oli mõista, mida lavastaja minult tahab ning otsene tegelemine minuga puudus. Oli pisut see hetk, millest Kalju koolis nii mitmeid kordi rääkinud oli, et pead ennast ise lavastama hakkama. Kõik minu poolt pakutu muutus korraga nii piinlikuks just minu jaoks ning seetõttu pelgasin seda stseeni meeletult. Etendusi mängides leidsin küll endas vabaduse ning lasin hirmul oma teed minna, kuid imelik närv enne etendust jäi alatiseks sisse. Tagantjärele mõelduna oli see periood pigem vormikõvera languse poole, sest ei saanud enda tegemistest õiget sotti ning tekkinud oli seisaku moment, millele hakkasin pingsalt lahendust otsima.

“Vaata Madlike, lund sajab!”

Protsess, kus teha oli vähe, aga õppida palju. See lugu puudutas mind igas mõttes, sest sain analüüsida oma rolle ning minna asjaga reaalselt süvitsi. Sedavõrd täpset arusaama, kui selle looga polnud mul varem tekkinud. Mõistsin enda osa selles tervikus ja teiste lugu samuti. Mängimine selle juures oli ainult lustiks ning tiheda graafiku juures mängitud jõuluetenduses ei tekkinud kordagi hetke, mil oleks tundnud, et enam ei jaksa või ei taha seda tükki mängida.

Eriliseks juurdeõpitud oskuseks peaksin kokkupuudet hiiglasliku nukuga. Olin harjunud nägema, et tavaliselt on nukk oma mõõtmetelt inimesest kordi väiksem, kuid sel korral moodustas see pool või isegi rohkem minu kehast. Olin kadunud nuku sisse ja vahelduseks tundsin ennast seal päris mugavalt, sest unenägudes nähtud unistused olla mõni teine organism sai tõeks. Tegelaseks oli lehm, kelle liikumismaneere ja haistinguid tajuda oli vahelduseks erakordne. Kui varasemalt koolis õpitud nukumängus ma kahtlesin endas ja arvasin, et see ei ole minu pärusmaa, siis selle lavastuse lõppedes olid eelarvamused kustutatud ning sõrme äratõmbamise asemel antud terve käsi nukumängule. Mille tulemusena panin oma peenrale järgmise seemne, mis kujutas endast armastust nukumängu vastu.

“Thijl Ulenspiegel”

Seni pikim prooviperiood, mida olen läbinud. Vahepeal tekkis tunne nagu tegeleksime elu lavastusega ning sealt tekkis ka teatav väsimus. Lavastuse enda tegemine oli siiski huvitav protsess, sest teadmine sellest, et saan kursusekaaslastega veel viimast korda lavalaudu jagada muutis olukorra härdaks. Püütsime ühiselt lavastajaga leida igasse tegelasse midagi omast. Mäletan, et eriliselt keeruliseks kujunes minu jaoks karakteri loomine, sest varasem kogemus mängida endast kuni 40 aastat vanemat inimest puudus. Lisaks eelnevale tajusin, et temas peaks olema mingi karakterisus, mis aitaks tegelasel elama minna, kuid karakterisuse otsingud näisid liiva jooksvat. Küll proovisin kunstlikult juurde pookida liikumist ja kehahoiakut, kui ka andsin võimaluse kehal ise leida õiget suunda, kuid kumbki variant ei aidanud. Mulle tundus, et kuldset keskteed pole selle rolli jaoks olemas ning mängin hoopis teises võtmes võrreldes teistega. Segadust külvas juurde loogilise rea puudumine ja arusaam, mida antud tegelane tahab. Tunnen, et vajaka jäi analüüsist, mida sai maitsta küüneotsaga. Tulles eelmisest protsessist, kus analüüsile pandi suurt rõhku tundus nüüd põhimõtteliselt kohe asjakallale asudes kuidagi tühja kohapealt rolli looma hakata. Puudus see oluline vundament, millele müüri laduma hakata. Paari labidatäie kruusaga vundamenti ei ehita. Seega läks see protsess väga valuliselt kuna tundsin, et olen pisut üksinda oma hädaga jäänud ning seletust sellele ei anna keegi.

Oluline murrang toimus laulutundides, sest koostöö Peeter Konovaloviga oli jätkunud. Tema oli see, kes avas mulle uue tahu laulmise osas ning seegi kord olin jätnud kõik kaardid tema peale. Seegi kord ei pidanud ma pettuma, sest leidin põhjendused oma tegevustele läbi laulu ning karaktergi hakkas tänu sellele avanema. Laulust tulid esimesed impulsid, mis viisid mõistmiseni, kuhu on jõuda vaja ning mida teha, et sinna jõuda. Mõnes mõttes kohalejõudmist tajusin alles umbes 5 etendusel, kus rollijoonis hakkas selginema ja kätte oli jõudnud aeg, mil sai rollile niiöelda liha luudele kasvatama hakata.

“Lärmisepa tänava Lota”

Järgnevat lavastust jäävad saatma filosoofilised vestlused kaanäitlejatega, mis arendasid minu mõttemaailma ning avardasid maailmapilti. Muidugi ka koostöö Ivo Eensaluga, kelle elukogemuse pealt tekkinud mõtted kasvatasid mind sisemiselt. Tegelesin antud lavastuse protsessi käigus seminaritöö kirjutamisega ning enamus auru läks sinna, millest tingitud olid ka eelnevad vestlused.

Mängu poole pealt õppisin vast kõige rohkem juurde täpsust, mida vanemate kolleegide õpetussõnade järgi pidevalt katsetasin. Seoses sellega meenus õppejõud Staviski tegevus ja näpunäited, mille kombineerimise teel püüdsin leida seda täpsust.

Emotsionaalse poole pealt mul selle lavastuse ja rolliga suurt sidet ei tekkinud ning jäin vast isegi liiga passiivseks kuna mõistsin, et minu tegelase olemasolu mängib äärmiselt vähe rolli antud lavastuse õnnestumiseks. Võiksin nimetada, et see oli elu esimene ja loodan et viimane roll, mis sündis teatava laiskuse baasilt.

“Lugu valgest varesest”

Üheshingamise projekt, mille märksõnaks võiks olla isetegemine. Vaieldamatult oli tegemist seni suurima väljakutsega, sest igasugune kogemus poemi esitamise osas puudus. Tuleb tõdeda, et luulega olime kooliajal küll sisulist tööd teinud, kuid sellise suuremamahulise tüki jaoks tundus kogemust nappivat. Põhiliselt tuli ikka pusida teemal, kuidas saada lahti probleemist muuta luule enda jaoks esitades proosaks, et vaatajaile ei tunduks, et tublid inimesed on palju luuletusi pähe õppinud vaid toimuks omavaheline suhtlus. Mõistsin, et juurimist sai alustada alles siis kui sisuline selgus, mida öelda tahetakse, oli saavutatud. Tundus, et konsentratsiooni aste pidi tol hetkel olema veel suurem, kui lihtsalt tavalise proosa puhul, sest sõnade taga peituv sisu oli palju keerulisem kätte saada. Positiivseks võis pidada ajaliselt suuremat mahtu ning võimalust analüüsimiseks oli küllaga. Kui sisu oli selgeks tehtud pidi järgnema sellele mäng, mis omakorda tundus raskemalt tulevat, kui proosa teksti puhul, sest mõtlemisaeg kulus teksti sisuliselt õigele esitamisele, mitte vaba mängu leidmisele. Ülesandeid laval oli korraga nii palju, et aju tahtis mitmeid kordi lihtsalt alla anda. Protsess erines absoluutselt kõigist eelnevatest töödest, sest oma turvalises keskkonnas oli rohkem julgust pakkuda erinevaid varinate, millest lõpuks see üks välja valida. Lõplik versioon kujunes siiski õigele lavale jõudes, sest selles keskkonnas tekkisid uued mänguvõimalused.

Negatiivse poole pealt tundub, et lavaaega oleks võinud kindlasti rohkem olla, sest tegu oli nii keerulise tükiga ja suured muutused enne esietendust ei tekitanud just minus kui näitlejas mingit kindlust. Lisaks kõigele olin natukene ummuksis oma tegelastega, keda antud hetkel oli koguni viis. Täpset selgust nende kohta ei jõudnud minusse lõpuni välja, sest nappis aega. Etendused said mängitud, kuid siiani kripeldab tunne, et sellist suurepärasest materjali oleksin tahtnud paremini mängida. See kriitika langeb pigem enesele, sest eelnev häälestus tegemiseks puudus ja püüd leida karaktereid luhtusid. Langesin täielikult klišeede ohvriks, millest on äärmiselt kahju, sest lavastus ja lavastaja pakkus mulle võimalust katsetada, kuid mina ei kasutanud seda.

“Timm Thaler ehk müüdnud naer”

Teatrikooli lõppu ja teatrielu algust tähistav lavastus, mille tegemist nautisin täiel rinnal. Alustades analüüsimisest kuni esietenduseni välja. Kõik kulges tugeva teha tahtmise tähe all. Kuna minu mängitav tegelane Timm oli loo keskmes, siis püüdsin proovideski igal hetkel olla see vedur, kes kõiki teisi käima tõmbab ning täie innuga kaasa mõtlema paneb. Tundub, et see õnnestus, sest iga moment laval tundsin, et endast maksimumi andes tuleb partneritelt see kahekordselt tagasi. Üksteise mõistmine tundus antud protsessis nii loogilisena, et ebaselgus tegemistes ei tulnud isegi teemaks.

Olin seadnud endale eesmärgiks leida uusi tahke oma mängus ning klišeedest loobuda. Muidugi ei teostunud see esimesel ega teisel korral, kuid ilmnisid selged märgid, et ühel päeval suudan pakkuda midagi sellist, mille üle võin uhkust tunda.

Lavastaja toolil istuva Taavi Tõnissoniga oli see teiseks ühiseks tööks ning omavaheline mõistmine oli saavutatud juba eelmisel korra, seega tuli see vaid taas üles leida. Põhimõttelisi lahkkelisid ja väärti mõistmist meil polnud, sest tundusime ühel lainel olevat. Lavastajana meeldis mulle tema konkreetne nägemus tervikust, tänu millele oli teatav kindlust kogu aeg olemas, et töötame ühise eesmärgi nimel. Teise olulise aspektina tooksin välja tema vastuvõtlikuse pakkumiste ja nende selekteerimise osas.

Tundsin, et olen õnnelik, sest teen seda millest olen unistanud ja teen seda parimal viisil kuidas oskan. Iga etendusega enesekindlus kasvas ning aega oli tegeleda detailidega, mis aitaks mängu veel täpsemaks ajada. Siinkohal olin kasutusse võtnud kõik mulle oluliseks saanud õpetused. Imelik on mõelda, aga õhtuti koju minnes mõtlesin ainult sellele, kuidas tahaksin seda lavastust veel rohkem mängida. Ühesõnaga elan sügise ootuses.

KOKKUVÕTE

Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias veedetud aastad muutsid minu maailmapilti kardinaalselt. Kõige enam muutus minu jaoks mõttemaailm, mõtlemise viis, kuidas asjadele läheneda. Ebakindlast oma arvamuseta noormehest on saanud elu vastu huvi tundev mees, kellel kindel siht silme ees. Kool ei õpetanud üksnes teatrit vaid uut vaadet elule. Kool kujundas uued väärtushinnangud ja avardas silmaringi, pani huvituma teemadest, millest varem ei osanud mõeldagi. See on olnud elukool, kus tõusude kõrval on mõõnad ja mõõnade taga mäed, kuhu jälle tõusta. Olen õnnelik, et mul on kätte antud tööriistad, millega saan oma tulevikku vormima hakata ning imestada, kui palju imelist maailm endast kujutab.

SUMMARY

The years that I have spent studying in UT Viljandi Culture Academy have changed my worldview completely. For me, it is the way of thinking, how to approach, that has changed the most. The once insecure and not opinionated boy has turned into a man, a man that is interested in life, a man who has assured goals. The acting school has not only thought me about theatre, but also about life itself. The school has shaped new values in me and broadened my knowledge by rinsing interest towards things that I did not even know existed. It has been a school of life, with its ups and downs, but mostly with mountains to rise up to. I am glad that I have been given tools that will help me to form my future and discover all the different, exiting and colourful ways of doing it.

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Mihkel Vendel _____
(autori nimi)

(sünnikuupäev: 28.09.1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ MINU ELU
KUNSTIS _____, (lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on

_____ Garmen Tabor _____,

(juhendaja nimi)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 23.05.2017 (kuupäev)